

הקדמה

תלמידים יקרים,

ספר המיקוד שלפניכם נכתב כדי לסייע לכם בלימוד מקצוע האזרחות במהלך השנה ובחזרה לקראת בחינת המתכונת ולקראת בחינת הבגרות.

הספר מקיף את כל נושאי הלימוד בהתאם לתוכנית הלימודים שפרסם משרד החינוך לקראת בגרות חורף וקיץ 2023, והוא מיועד לתלמידים הניגשים לבחינת הבגרות באזרחות בהיקף של שתי יחידות לימוד, שאלון 034281.

ספר המיקוד תואם למיקוד משרד החינוך שפורסם בעקבות משבר הקורונה. הספר מיועד לכל התלמידים בכל הרמות, ומציג בצורה מובנית, בהירה ומקיפה את כל הנושאים הרלוונטיים, בהתאם לדרישות משרד החינוך.

בספר הושקעה מחשבה רבה, תוך ניצול הידע והניסיון רב השנים של הכותב בהוראת המקצוע ובהערכת בחינות הבגרות.

כדי להפיק את המיטב מן הספר, מומלץ לקרוא היטב את תוכני הלימוד, ולענות על שאלות התרגול המופיעות בגוף הספר. ההתמודדות עם השאלות תשמש לכם מדד להפנמת החומר ולשליטה בו.

בספר תמצאו התייחסות לנושאים הבאים:

- כיצד עונים על שאלות בבחינת הבגרות.
- תכני הלימוד באזרחות בהיקף שתי יחידות לימוד, בהתאם לתוכנית הלימודים המותאמת לחורף ולקיץ תשפ"ג 2023.
- התייחסות למדלים.
- טבלאות מסכמות בסוף הספר.
- שאלות ותשובות לדוגמה בנושאי הלימוד השונים.
- שאלות תרגול בנושאי הלימוד השונים ותשובות חלקיות לשאלות האירוע.
- שלוש בחינות מתכונת לתרגול – תשובות חלקיות לחלק מהשאלות.

מאת ד"ר אהבה

אורי

כיצד עונים על שאלות בבחינת הבגרות?

1. קראו היטב את תוכני הלימוד המופיעים בספר זה.
2. בכל פרק מופיעות שאלות ותשובות לדוגמה, המורות כיצד יש להתמודד עם השאלות.
3. בסוף כל פרק מופיעות שאלות תרגול המקיפות את כל הנושאים הכלולים בו. ענו על השאלות הללו כדי לחזור ולסכם את הפרק.

כיצד עונים על שאלת אירוע?

- שאלות אירוע מופיעות בפרק הראשון ובפרק הרביעי בבחינת הבגרות. הן מאופיינות בהוראות השאלה הבאות:
- ציין, הצג, הסבר. עליכם להתייחס בתשובה לשלושת מרכיבים אלה:
- א. **ציין** – יש לכתוב את שם המושג (בלבד) שזיהיתם בקטע המופיע בשאלה.
 - ב. **הצג** – יש לכתוב את הגדרת המושג כפי שהיא מופיעה בחומר הלימוד. בשלב זה אין להתייחס כלל לקטע המופיע בשאלה.
 - ג. **הסבר** – שלב ההסבר נחלק לשני חלקים:
ביסוס – עליכם לצטט או לכתוב במילים שלכם משפט מהקטע המוכיח שאכן מדובר במושג שזיהיתם בשלב ה"ציין".
קישור – עליכם לחבר בין הביסוס לבין ההגדרה שכתבתם בשלב ה"הצג".

מומלץ לכתוב את התשובה לשאלות אלה עם מילות השאלה, כדי לא לשכוח לענות על אף אחד מחלקיה, כפי שמופיע בדוגמה להלן:

שאלה לדוגמה

- בתאונת דרכים שאירעה בשעות הצהריים במרכז הארץ, היו מעורבים שלושה כלי רכב פרטיים. בתאונה נפצעו באורח קשה שלושה אזרחים. כתבי טלוויזיה שצילמו מקרוב את הנפגעים במקום האירוע ובבית החולים, ביקשו להקרין את התמונות במהדורת החדשות המרכזית בטלוויזיה.
- משפחות הנפגעים עתרו לבג"ץ, כדי שזה יאסור את הקרנת התמונות, בטענה שפרסום תמונות אלו עלול להביך את הנפגעים, לחשוף אותם בניגוד לרצונם ולגרום להם אי נחת.
- א. ציין והצג בשם איזו זכות ביקשו הכתבים להקרין את תמונות הנפגעים בתאונה. הסבר תשובתך על פי הקטע.
 - ב. ציין והצג את הזכות שעליה ביקשו משפחות הנפגעים להגן בעתירתן לבג"ץ. הסבר תשובתך על פי הקטע.

תשובה

א. **ציין** - חופש הביטוי.

הצג - זכותו של כל אדם להביע את עצמו, את אמונותיו ואת דעותיו בפומבי ובדרכים שונות, כגון: בשיחה, בתקשורת, באמנות, בלבוש וכדומה.

הסבר - כתבי הטלוויזיה ביקשו להקרין את התמונות ממקום התאונה כדי לדווח על האירוע (ביסוס), בכך הביעו הכתבים את עצמם בפומבי דרך הטלוויזיה, שהיא אמצעי תקשורת (קישור). מכאן שהכתבים ביקשו להקרין את תמונות הנפגעים בשם חופש הביטוי.

תשובה אפשרית: זכות הציבור לדעת.

ב. **ציין** - הזכות לכבוד.

הצג - זכותו של אדם שלא לקבל יחס משפיל, מזלזל, מבזה, פוגעני ומעליב מהזולת.

זכותו לחיות ללא חשיפת פרטים אודותיו, וללא התערבות וחדירה לחייו, לביתו, לגופו (הזכות לפרטיות). זכותו שלא יפורסם אודותיו מידע שקרי שלילי (הזכות לשם טוב).

הסבר - משפחות הנפגעים טענו שפרסום התמונות "עלול להביך את הנפגעים לחשוף אותם בניגוד לרצונם ולגרום להם אי נחת" (ביסוס), חשיפה כזו של תמונות שנעשית ללא רשות פוגעת בזכות לכבוד, שלפיה זכותו של אדם לחיות את חייו ללא חשיפה וחדירה לחייו. מכאן שהזכות שעליה ביקשו משפחות הנפגעים להגן היא הזכות לכבוד.

כיצד עונים על שאלת ידע פשוטה?

שאלות ידע פשוטות מופיעות בפרק השני של הבחינה, והן כוללות מילת הוראה אחת: הצג או הסבר.

הצג - ראשית יש לציין את שם המושג המופיע בשאלה, ולאחר מכן לפרט את כל הידוע על מושג זה מחומר הלימוד. מומלץ להרחיב ולהוסיף דוגמאות המעידות על הבנה של הנושא או המושג שאליו מתייחסת השאלה.

שאלה לדוגמה

הצג את המושג משאל עם.

תשובה

משאל עם הוא הליך של דמוקרטיה ישירה שבו השלטון מפנה לכלל האזרחים בעלי זכות הבחירה שאלה להכרעתם בסוגיה מרכזית ועקרונית. יש מדינות שבהן תוצאות המשאל מחייבות את הממשלה לפעול על פיהן, ויש מדינות שבהן המשאל מוגדר ככלי ייעוץ בלבד.

הסבר - יש להתייחס למאפיינים של מושג או פריט ידע, או לקשר מסוים בין שני מושגים על פי הנדרש בשאלה.

שאלה לדוגמה

הסבר כיצד חוק איסור גידול חזיר מבטא את היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית.

תשובה

חוק איסור גידול חזיר (תשכ"ב - 1962) - החוק אוסר גידול חזיר בארץ באזורים שבהם מרוכזת אוכלוסייה יהודית ומוסלמית. איסור זה נובע ממעמדו השלילי הסמלי וההיסטורי ביהדות. החוק אינו אוסר על אכילת חזיר. חוק איסור גידול חזיר מבטא את אופייה היהודי של מדינת ישראל, בכך שהחזיר הוא חיה טמאה ואסורה למאכל על פי ההלכה היהודית.

בשאלת ידע פשוטה עשויה להופיע הדרישה להשוואה. בבואכם לענות על שאלה הדורשת להשוות שני פרטים או מושגים, עליכם לכתוב בראש ובראשונה את הקריטריון שעל פיו תשוו בין המושגים, ולאחר מכן איך הקריטריון מתבטא בכל אחד מהמושגים.

שאלה לדוגמה

הצג שני הבדלים בין הגישה הכלכלית-חברתית ליברלית לבין הגישה הכלכלית-חברתית - סוציאל-דמוקרטית.

תשובה

אפשרות א - טבלה

הבדלים בין הגישה הליברלית לבין הגישה הסוציאל-דמוקרטית

קריטריון	הגישה הליברלית	הגישה הסוציאל-דמוקרטית
המרכיב המרכזי במדינה	גישה הרואה את האדם במרכז וכמרכיב הבסיסי של החברה.	גישה קהילתית המציבה את החברה במרכז.
הערך המרכזי	גישה הרואה בחירות הכלכלית ערך מרכזי, לפיו, זכותו של כל אדם לממש את עצמו.	גישה הרואה בשוויון חברתי-כלכלי ערך מרכזי. החירות והשוויון יובטחו רק אם יבואו לידי ביטוי בכל תחומי החיים, כולל בתחום החברתי והכלכלי.

אפשרות ב - ללא טבלה

הבדלים בין הגישה הליברלית לבין הגישה הסוציאל-דמוקרטית:

1. **תפקיד המדינה** - על פי הגישה הליברלית, המדינה נועדה לספק את צרכיו הבסיסיים של האדם לשם קיומו בכבוד. לעומת זאת, על פי הגישה הסוציאל-דמוקרטית המדינה נועדה לדאוג לכל אזרחיה ולהבטיח שוויון הזדמנויות חברתי-כלכלי.
2. **התערבות המדינה בתחום חברתי-כלכלי** - על פי הגישה הליברלית התערבות המדינה בתחום החברתי כלכלי היא מינימאלית. המדינה אינה פועלת למען צמצום פערים חברתיים-כלכליים. לעומת זאת, על פי הגישה הסוציאל-דמוקרטית התערבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי היא רבה. המדינה פועלת בצורה משמעותית כדי לצמצם פערים חברתיים-כלכליים.

כיצד עונים על שאלת האשכול?

שאלת האשכול מופיעה בפרק השני של הבחינה (מיד לאחר שאלות הידע הפשוטות). בשאלת האשכול נדרשת אינטגרציה בין שני נושאים מתוכנית הלימודים. הנושא / המושג הראשון מתייחס לאשכול, והנושא / המושג השני מתייחס לכלל החומר הנלמד. שני המושגים יכולים להופיע באחת משתי הדרכים הבאות: מושג מן האשכול וקישורו למושג מכלל החומר הנלמד, וגם ההפך, מושג מכלל החומר הנלמד וקישורו למושג מהאשכול.

התשובה לחלק השני מתבססת על התשובה לחלק הראשון. צריך להציג את שני המושגים המופיעים בשאלה ורק לאחר מכן לעשות את הקישור בין השניים. כלומר, התשובה מורכבת בסך הכול משלוש מטלות (הצג, הצג, הסבר).

הצג: מושג ראשון – ראשית יש לציין את שם המושג המופיע בשאלה, ולאחר מכן לפרט את כל הידוע על מושג זה מחומר הלימוד. מומלץ להרחיב ולהוסיף דוגמאות המעידות על הבנה של הנושא או המושג שאליו מתייחסת השאלה.

הצג: מושג שני – ראשית יש לציין את שם המושג המופיע בשאלה, ולאחר מכן לפרט את כל הידוע על מושג זה מחומר הלימוד. מומלץ להרחיב ולהוסיף דוגמאות המעידות על הבנה של הנושא או המושג שאליו מתייחסת השאלה.

הסבר: קישור בין שני המושגים – יש לקשר בין שני המושגים שהוצגו לפי המטלה הנדרשת בשאלה.

שאלה לדוגמה

הצג את עקרון הפלורליזם.

הצג את המושג קואליציה רחבה.

הסבר כיצד עיקרון זה מתממש בקיומה של קואליציה רחבה.

תשובה

הצג: עקרון הפלורליזם – הכרה בקיום מגוון של דעות ועמדות של אנשים ו/או קבוצות בחברה ותמיכה בביטוי מגוון דעות זה.

הצג: קואליציה רחבה – היא קואליציה שחבריה מהווים רוב גדול בפרלמנט. פרישה של מפלגה אחת מהקואליציה אינה מסכנת את קיומה.

הסבר: מאחר שלקואליציה רחבה יש רוב גדול בפרלמנט, משמע שמיוצגות בה מפלגות רבות המבטאות מגוון של דעות. כלומר, ממשלה המבוססת על קואליציה רחבה מאפשרת פלורליזם פוליטי.

כיצד עונים על שאלת עמדה?

יש לענות על שאלת העמדה בשלושה חלקים:

1. טענה
2. נימוק בעד
3. נימוק נגד

טענה: הטענה חייבת להתבסס על הסוגיה השנויה במחלוקת שמופיעה בשאלה. יש להציג עמדה התומכת בטענה, ועמדה המתנגדת לה. בהצגת העמדה חשוב להדגיש שמדובר בעמדה ולא בהתלבטות: "אני בעד + הטענה המוצגת בקטע" או "אני נגד + הטענה המוצגת בקטע". שימו לב, עליכם להציג את עמדתכם בצורה ברורה ומלאה. אין להסתפק ב"אני בעד" או "אני נגד", אלא לכתוב תשובה מלאה, המתייחסת לנושא שבו נתבקשתם להביע עמדתכם בשאלה.

נימוקים: שני נימוקים שבאמצעותם אפשר לבסס את הטענה (עמדה) – נימוק אחד בעד ונימוק אחד נגד. יש לכתוב שני נימוקים נפרדים ושונים. בכל נימוק יש להציג מושג אחר באזרחות, ולקשר בין המושג לבין הטענה. יש לכתוב נימוק המבוסס על נושא או על מושג שנלמד בשיעורי אזרחות.

ניסוח התשובה לשאלת עמדה

שלב מקדים

- זיהוי הנושא המרכזי שהשאלה עוסקת בו, והבנת הסוגיה השנויה במחלוקת.
- הצפה של פריטי מידע ומושגים שונים מתוך החומר שנלמד בשיעורי האזרחות, אשר קשורים לנושא השאלה, רלוונטיים לסוגיה שבמחלוקת ואפשר לבסס עליהם את הנימוקים לטענה.
- מיון של פריטי המידע והמושגים על פי סוגי הטענה האפשריים [תמיכה/בעד – שלילה/נגד]
- בחירת הנימוקים המשכנעים ביותר בעד ונגד.

כתיבת התשובה

1. נקיטת עמדה ביחס לסוגיה השנויה במחלוקת והצגתה כטענה:
לדעתי צריך.../ אני בעד / אני תומך / אני מתנגד / אני שולל / אני סבור שלא צריך...+ משפט המתאר את הסוגיה שבמחלוקת.
2. כתיבת שני נימוקים שונים, **האחד בעד והאחד נגד**, כשכל אחד מהם מתבסס על פריט מידע אחד לפחות, שמתייחס בבירור לידע שנרכש בלימודי האזרחות. בכל נימוק יש להציג את המושג (הגדרת המושג כפי שנלמדה בשיעורי אזרחות) ולאחר מכן לקשר בין המושג לבין הסוגיה שבמחלוקת. הנימוקים צריכים להתייחס ישירות לסוגיה שבמחלוקת, להתבסס על הסבר רעיוני-עקרוני או על דוגמאות קונקרטיות, ובלבד שייעשה שימוש נכון בשפת האזרחות. שני הנימוקים צריכים להיות שונים זה מזה.

שאלה לדוגמה

בוויכוח בנושא הרכב הוועדה למינוי שופטים יש המבקשים לצמצם את מספר חברי הוועדה הפוליטיים (חברי כנסת ושרים), ויש המבקשים להגדיל את מספר חברי הוועדה הפוליטיים.

- א. **הצג את טענתך** – הבע את עמדתך בעניין בבירור.
- ב. **הצג נימוק אחד מרכזי התומך בעמדתך**, ומתבסס על מושגים, על אינטרסים, על ערכים או על נושאים מתחום האזרחות.
- ג. **הצג נימוק אחד מרכזי התומך בעמדה ההפוכה לעמדתך**, ומתבסס על מושגים, על אינטרסים, על ערכים או על נושאים מתחום האזרחות.

תשובה אפשרית

- א. עמדתי היא שיש להגדיל בוועדה למינוי שופטים את מספר חברי הוועדה הפוליטיים, כלומר חברי כנסת ושרים.
- ב. נימוק התומך בעמדתי:
 - **עקרון שלטון העם** – עקרון יסוד של הדמוקרטיה, שלפיו כל אזרחי המדינה הם הריבון ומקור הסמכות השלטונית במדינה. האזרחים בוחרים בנציגים לשלטון לזמן המוגדר בחוק. בהגדלת מספרם של חברי הכנסת והשפעתם בוועדה למינוי שופטים מתבטא **עקרון שלטון העם**, בכך שמשקל אנשי השלטון, שנבחרו על ידי האזרחים, בוועדה גדל.
 - ג. נימוק המתנגד לעמדתי:
 - **האי תלות של הרשות השופטת** – הרשות השופטת היא רשות עצמאית בהחלטותיה השיפוטיות. מטרת האי תלות של הרשות השופטת היא לממש את הזכות להליך הוגן, לממש את עקרון שלטון החוק ולהבטיח את אמון הציבור במערכת המשפט. קיימים כמה כללים המבטיחים את עקרון האי תלות של הרשות השופטת (חובה לזכור שתי דוגמאות):
 - מרות החוק – השופטים כפופים רק לחוק ופוסקים על פי החוק.
 - תנאי העסקת השופטים – שכר השופטים גבוה, כהונתם של שופטים מובטחת עד גיל פרישה – 70, חל איסור על השופטים לעסוק בכל תפקיד פוליטי, הדחת שופט נעשית רק אם עבר עברה חמורה ולא בשל פסקי הדין שפסק.
 - חסינות השופטים – לשופטים חסינות המגנה עליהם מפני חקירה פלילית ומפני תביעות בעקבות הכרעתם השיפוטית.

הוועדה צריכה לשקף את **האי תלות של הרשות השופטת** בשאר רשויות השלטון. בהגדלת המשקל של החלק המקצועי בוועדה – השופטים ועורכי הדין – תישמר האי תלות של הרשות השופטת ברשויות השלטון האחרות, מאחר שרוב החברים שיקבלו את ההחלטה אילו שופטים למנות, יונחו על ידי שיקולים מקצועיים ולא שיקולים פוליטיים. כלומר, ההחלטה תתקבל ללא תלות ברשות המחוקקת או ברשות המבצעת.

הרקע ההיסטורי להקמת המדינה

מה בפרק?

החלטה 181 של האו"ם – תוכנית החלוקה מיום כ"ט בנובמבר 1947 ▷

החלטה 181 של האו"ם – תוכנית החלוקה מיום כ"ט בנובמבר 1947

תוכנית החלוקה – החלטה 181

החלטת עצרת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 להקים מדינה יהודית ומדינה ערבית בארץ ישראל המערבית. הנהגת היישוב היהודי קיבלה את התוכנית. ההנהגה הערבית דחתה אותה, הערבים פתחו בפעולות איבה נגד היישוב היהודי, וכך החל למעשה השלב הראשון של מלחמת העצמאות.

החלטת האו"ם התבססה על שתי הנחות יסוד:

1. ההכרה כי לשני הלאומים, היהודי והערבי, יש זיקה לארץ ישראל המערבית.
2. שני הלאומים אינם יכולים להקים מדינת דו לאומית בשל האיבה השוררת ביניהם.

עיקרי תוכנית החלוקה

- ▶ החלטת עצרת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 להקים מדינה יהודית ומדינה ערבית בארץ ישראל המערבית. ההנהגה היהודית קיבלה את התוכנית, ואילו ההנהגה הערבית דחתה אותה והערבים פתחו בפעולות איבה.
- ▶ שטח המדינה היהודית יכלול את הנגב, את מישור החוף, את הגליל המזרחי, את עמק יזרעאל ואת הגליל התחתון כולל הכינרת. המדינה הערבית תכלול את הגליל המערבי, חלק מהגליל התחתון ומעמק יזרעאל, את הערים נצרת, שפרעם ועכו, את אזור יהודה ושומרון ואת רצועת חוף ברוחב של שמונה קילומטרים מרפיח ועד אשדוד. ירושלים תהיה אזור בינלאומי הכפוף למועצת הנאמנים של האו"ם.
- ▶ ההחלטה קבעה שיש לסיים את המנדט הבריטי בארץ ישראל. הנהגת היישוב היהודי והנהגת היישוב הערבי אמורים לקבל בהדרגה את השלטון לידיהם עד להקמת מוסדות השלטון הקבועים.
- ▶ ההחלטה הורתה למדינות לקיים בחירות דמוקרטיות לאספה מכוננת, היא הגדירה את בעלי זכות הבחירה, וכן קבעה כי האספה המכוננת הנבחרת של כל מדינה תכונן חוקה.
- ▶ שתי המדינות והאזור הבינלאומי (ירושלים וסביבותיה) יקיימו איחוד כלכלי שיבטיח שיתוף פעולה כלכלי הדוק. לצורך כך תוקם מועצה כלכלית משותפת.
- ▶ במשך תקופת המעבר, שתהיה קצרה, תמשיך בריטניה לשלוט בארץ ישראל על פי תנאים שיסוכמו בינה ובין האו"ם.

חשיבות תוכנית החלוקה

הנהגת היישוב היהודי קיבלה את תוכנית החלוקה. בהחלטת החלוקה של האו"ם השיגה התנועה הציונית את הישגה הגדול ביותר – הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. ההחלטה חיזקה את היישוב היהודי ערב מלחמת העצמאות, שפרצה מיד עם ההכרזה באו"ם על תוכנית החלוקה. החלטת האו"ם האיצה למעשה בבריטניה לנטוש את ארץ ישראל. תוכנית החלוקה לא התממשה בשל התנגדות ההנהגה הערבית והתנגדותן של מדינות ערב הגובלות בארץ ישראל. יום לאחר קבלת תוכנית החלוקה פרץ מאבק בין היישוב היהודי לבין היישוב הערבי בארץ, והוא השלב הראשון של מלחמת העצמאות.

מפת תוכנית החלוקה מיום 29 בנובמבר 1947

תוכנית החלוקה דיברה על חלוקתה של ארץ ישראל המנדטורית למדינה יהודית, שתכלול את רצועת החוף, את הגליל המזרחי ואת העמקים הצפוניים, את הערבה, את דרום הנגב ואת מפרץ אילת. ולמדינה ערבית שתכלול את הגליל המרכזי והמערבי, את רצועת עזה, את חלקו המזרחי של הנגב כולל באר שבע, את גב ההר, את בקעת הירדן ואת יפו. שטח ניטרלי בחסות האו"ם כולל את ירושלים ואת בית לחם.

מפת הקו הירוק מ-1949

עם תום המלחמה נחתמו הסכמי שביתת נשק (1949) בין מדינת ישראל למדינות ערב השכנות. הגבול בין ישראל למדינות ערב שורטט בירוק, וזכה לכינוי "הקו הירוק". קו הגבול היה שונה מהגבול שנקבע בתוכנית החלוקה בהחלטת כ"ט בנובמבר.

הכרזת העצמאות

מה בפרק?

- ▷ הכרזת העצמאות - המסמך
- ▷ הכרזת העצמאות - חלקים מרכזיים
- ▷ ההצדקות להקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל בהכרזת העצמאות
- ▷ מאפיינים יהודיים ודמוקרטיים של המדינה הבאים לידי ביטוי בהכרזת העצמאות

© צילום: לע"מ

הכרזת העצמאות – המסמך

1. בארץ ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי.
2. לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקווה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית.
3. מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה; ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגנים הפריחו נשמות, החיו שפתם העברית, בנו כפרים וערים, והקימו יישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקדמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית.
4. בשנת תרנ"ז (1897) נתכנס הקונגרס הציוני לקול קריאתו של הוגה חזון המדינה היהודית תיאודור הרצל והכריז על זכות העם היהודי לתקומה לאומית בארצו.
5. זכות זו הוכרה בהצהרת בלפור מיום ב' בנובמבר 1917 ואושרה במנדט מטעם חבר הלאומים, אשר נתן במיוחד תוקף בין-לאומי לקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לבין ארץ ישראל ולזכות העם היהודי להקים מחדש את ביתו הלאומי.
6. השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על ידי חידוש המדינה היהודית בארץ ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים.
7. שארית הפליטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום באירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להעפיל לארץ ישראל, על אף כל קושי, מניעה וסכנה, ולא פסקו לתבוע את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל-ישרים במולדת עמם.
8. במלחמת העולם השנייה תרם היישוב העברי בארץ את מלוא חלקו למאבק האומות השוחרות חירות ושלום נגד כוחות הרשע הנאצי, ובדם חייליו ובמאמצו המלחמתי קנה לו את הזכות להימנות עם העמים מייסדי ברית האומות המאוחדות.
9. ב-29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה המחייבת הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל; העצרת תבעה מאת תושבי ארץ ישראל לאחוז בעצמם בכל הצעדים הנדרשים מצדם הם לביצוע ההחלטה. הכרה זו של האומות המאוחדות בזכות העם היהודי להקים את מדינתו אינה ניתנת להפקעה.
10. זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית.

11. לפיכך נתכנסנו, אנו חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל.
12. אנו קובעים שהחל מרגע סיום המנדט, הלילה, אור ליום שבת ו' אייר תש"ח, 15 במאי 1948, ועד להקמת השלטונות הנבחרים והסדירים של המדינה בהתאם לחוקה שתיקבע על ידי האספה המכוננת הנבחרת לא יאוחר מ-1 באוקטובר 1948 – תפעל מועצת העם כמועצת מדינה זמנית, ומוסד הביצוע שלה, מנהלת העם, יהווה את הממשלה הזמנית של המדינה היהודית, אשר תיקרא בשם ישראל.
13. מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקבוצ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות.
14. מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ ישראל בשלמותה.
15. אנו קוראים לאומות המאוחדות לתת יד לעם היהודי בבניין מדינתו ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.
16. אנו קוראים – גם בתוך התקפת הדמים הנערכת עלינו זה חודשים – לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.
17. אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקדמת המזרח התיכון כולו.
18. אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.
19. מתוך ביטחון בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו, במושב מועצת המדינה הזמנית, על אדמת המולדת, בעיר תל אביב, היום הזה, ערב שבת, ה' אייר תש"ח, 14 במאי 1948.

הכרזת העצמאות – חלקים מרכזיים

הכרזת העצמאות

היא מסמך אשר עליו חתמו דוד בן-גוריון וחברי מועצת העם, והוכרז בו על הקמת מדינת ישראל. ההכרזה התקיימה ב-14 במאי 1948, ה' באייר תש"ח, בעיצומה של מלחמת העצמאות, בתל אביב. הכרזת העצמאות כוללת שלושה חלקים: חלק היסטורי, חלק מעשי וחלק הצהרתי.

אפשר לחלק את הכרזת העצמאות לשלושה חלקים מרכזיים המפורטים להלן:

▶ חלק ראשון – חלק היסטורי

בחלק זה סוקר דוד בן-גוריון את האירועים העיקריים של העם היהודי ואת ההצדקות להקמת המדינה, תוך דגש כרונולוגי על כמה אירועים מכוננים בתולדות העם היהודי: הקונגרס הציוני 1897, הצהרת בלפור בנובמבר 1917, תקופת השואה ומלחמת העולם השנייה והחלטת עצרת האומות המאוחדות מיום 29 בנובמבר 1947 על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. בחלק זה מודגשת ההיסטוריה היהודית של עם ישראל, חיזוק הקשר ההיסטורי והמסורתי בין העם היהודי לארץ מולדתו.

▶ חלק שני – חלק אופרטיבי-מעשי

בחלק זה מופיעה ההכרזה על הקמת מדינת ישראל כמדינה יהודית בארץ ישראל. מרגע ההקמה יוכרו במדינה מוסדות השלטון: מועצת המדינה הזמנית ומנהלת העם שהיא הממשלה הזמנית, עד לקיום בחירות. לאחר הבחירות יוקמו מוסדות שלטון סדירים שיפעלו בהתאם לחוקה שתקבע ע"י האסיפה המכוננת.

▶ חלק שלישי – חלק הצהרתי

בחלק זה מופיעים העקרונות המנחים של מדינת ישראל כמדינה יהודית וכמדינה דמוקרטית: פתיחת שערי המדינה לעלייה יהודית, פיתוח הארץ, קיום היסודות חירות, צדק ושלוש, קיום שוויון זכויות מלא, הבטחה של חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות, שמירת המקומות הקדושים של כל הדתות ונאמנות לעקרונות מגילת האו"ם.

הפניות וההתחייבויות לגורמים שונים בהכרזת העצמאות

פניות לגורמים שונים

1. **פנייה אל האו"ם** להגשמת החלטת האו"ם מיום 29 בנובמבר 1947 ולפעול להקמת אחדות כלכלית של ארץ ישראל בשלמותה. כמו כן בקשה מהאו"ם לסייע בבניית המדינה, ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.
2. **פנייה אל הערבים תושבי מדינת ישראל** לשמור על השלום ולקחת חלק בהקמת המדינה, תוך הבטחה לקבל אזרחות מלאה ושווה במדינה וייצוג במוסדות המדינה.
3. **פנייה אל מדינות ערב השכנות** – מדינת ישראל מושיטה יד לשלום ולשכנות טובה וקוראת להן לשתף פעולה עם ישראל לקידום ולפיתוח של המזרח התיכון.
4. **פנייה אל העם היהודי בתפוצות** לעלות לישראל ולסייע בהקמת המדינה, ולעזור במערכה הגדולה בה נתונה המדינה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.

ההצדקות להקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל בהכרזת העצמאות

1. הצדקה היסטורית

הצדקה היסטורית

ההצדקה ההיסטורית להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל מבוססת על אירועים היסטוריים בעברו של העם היהודי, המחברים אותו אל ארץ ישראל. (יש להציג שלוש דוגמאות בהגדרה מתוך הדוגמאות שלהלן).

דוגמאות מהכרזת העצמאות להצדקה ההיסטורית:

- ▶ **בארץ ישראל עיצב העם היהודי את דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, ויצר נכסי תרבות, שבראשם התנ"ך.** "בארץ ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי".
- ▶ **לאחר שהעם היהודי הוגלה מארצו, הוא המשיך לשמור אמונים לארץ ישראל והתפלל לשוב אליה.** "לאחר שהוגלה העם היהודי מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקווה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית".
- ▶ **בדורות האחרונים שבו לארץ ישראל יהודים, והחלו בהקמת יישוב גדול ומבוסס.** "מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה; ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגנים הפריחו נשמות, החיו שפתם העברית, בנו כפרים וערים, והקימו יישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקדמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית".
- ▶ **השוואה שהתחוללה על העם היהודי הוכיחה את הצורך בהקמת מדינה יהודית לעם היהודי חסר המולדת.** "השוואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה,